

V. PROJEVY VEDOUCÍCH PŘEDSTAVITELŮ K NÁVRHU ÚSTAVNÍHO ZÁKONA O ČESKOSLOVENSKÉ FEDERACI*

Z projevu předsedy NS soudruha Josefa Smrkovského

Není jen pouhá shoda okolností, je-li ústavní zákon o federaci projednáván právě v předvečer 28. října, nýbrž že to je politický zá-
měr, jímž se chce v takovém okamžiku zdůraznit, že »nová státoprávní
úprava národních vztahů je aktem oné národní spravedlnosti, kterou
vzdvihl na svůj štít vědecký socialismus, jehož učením se řídíme.
Je důkazem schopnosti našeho zřízení najít nová, tvůrčí řešení, která
by současně odpovídala podmínkám, tradicím, možnostem a potřebám
naší země a jejích národů.

Na tento zákon soustředila pozornost i obě národní zastupitelstva —
ČNR a SNR — která vnesla důstojný podíl do tohoto obrovského díla
přeměny. »Stát, jakým je naše republika, a tím spíše pak stát socia-
listický, který si předsevzal vpravdě dějinný úkol uskutečnit ideály
sociální a národní spravedlnosti, nemůže trvale nést riziko odklonu
od těchto ideálů, nespokojenosti a pocitů ublížení kterékoli velké
skupiny svého lidu, tím spíše pak složky tak významné, jakou je
dnešní Slovensko a jeho lid. Nemůžeme jít vpřed s nedůsledným
řešením vztahů mezi Čechy a Slováky jako bratrských národů.«
Nadchází neméně náročné období, v němž mají být přijaté ústavní
principy konkrétně propracovány a uskutečněny. Jejich vážnou sou-
částí bude i důsledné a urychlené uskutečňování ekonomické reformy.
Národní shromáždění projedná celý soubor zásadních federálních
zákonů, jimiž bude naplněna a struktura čs. federace dobudována. Tak
dalekosáhlé změny si vyžádají nakonec celkovou změnu ústavy, na
níž se začíná již pracovat.

Myšlenka federalizace je plodem toho nového, vysoce pozitivního,
co se v této zemi objevilo po lednu letošního roku. Přijetí ústavního
zákona o čs. federaci bude politickým důkazem toho, že polednová
politika, zbavená všech jednostranností a extrémů, představuje jedinou
alternativu rozvoje naší společnosti v duchu Marxova a Leninova od-
kazu, společnosti založené na harmonii ideálů socialismu, demokracie
a humanismu pro nás i pro budoucí.

* Projevy dle uveřejněných materiálů v Rudém právu (1968).

Důsledné řešení národnostní otázky se stalo po lednu 1968 jedním z hlavních úkolů politiky Komunistické strany Československa a vlády. Jako rozhodující bylo třeba vidět především odstranění příčin, z nichž vyrůstaly kořeny nerovnoprávného postavení slovenského národa. Byly posuzovány různé alternativy uspořádání vzájemných vztahů mezi oběma národy. Ukázalo se, že jedinou alternativou schopnou řešit tento problém je federativní uspořádání republiky. Proto Komunistická strana Československa ve svém programu a vláda ve svém programovém prohlášení proklamovaly federalizaci Československa jako jedno ze základních opatření své politiky. K tomu se připojily všechny organizace NF.

Vláda chápe státoprávní uspořádání republiky na principech federalizace jako významnou součást upevnění politického systému Československa. Federální státoprávní uspořádání má posílit jednotu našich národů, jednotu Československé socialistické republiky a stát se tak významným faktorem celkové konsolidace našeho politického života a má tedy být jedním ze základních činitelů posilujících socialistický vývoj naší republiky.

Ústavní zákon o čs. federaci bude znamenat zásadní změnu dosavadních státoprávních vztahů českého a slovenského národa i novou epochu ve vývoji československé státnosti.

Projekt československé federace jasně vyjadřuje, že oba naše národy — Češi a Slováci — mají přímo bytostný zájem na existenci a trvání společné státnosti. Projekt československé federace současně vyjadřuje, že jde o svazek národů svébytných a svrchovaných, které z vlastního dobrovolného rozhodnutí chtějí pokračovat ve společném životě a upevňovat svoje politické, hospodářské a kulturní společenství. Toto společenství federativním svazkem nejenže nemá být oslabené, ale naopak, bude se moci na nových základech úspěšněji rozvíjet ve prospěch obou národů.

Velmi často se tato skutečnost interpretovala, a v některých případech je tomu tak ještě doposud, že jde pouze o řešení slovenské otázky. Nové státoprávní uspořádání republiky však vytváří podmínky pro formulování samostatné české národní politiky, navazující na její historické, demokratické a revoluční tradice. Umožňuje, aby oba národy prostřednictvím svých národních orgánů formulovaly svou vlastní politiku odpovídající jak jejich tradicím, tak zejména jejich současným a budoucím potřebám. Přitom formulování samostatných politik obou národů nelze stavět do rozporu s požadavkem jednoty Československé socialistické republiky.

K tomu, aby samostatná politika obou národů se mohla uskutečnit, je nezbytnou podmínkou existence jednotné Československé socialistické republiky. Posílení a upevnění československé státnosti je proto jedním z hlavních cílů nového státoprávního uspořádání. Proto také předkládaný návrh vyjadřuje základní faktory vyplývající z nutnosti soudržnosti federace a z požadavku upevnění jednoty našich národů. Těmito faktory jsou zejména:

1. jednotný politický systém uplatňovaný zejména prostřednictvím vedoucí úlohy Komunistické strany Československa, ústavními federálními orgány a opírající se o politiku Národní fronty;

2. dodržení principu jednotného zákonodárství pro celé území Československé socialistické republiky;

3. uplatnění jednotných zásad spojujících obě národně politické oblasti v integrující se ekonomiku;

4. provádění jednotné zahraniční politiky;

5. budování jednotné obrany republiky v souladu s požadavky obrany celého socialistického společenství.

Projektu federace byla vládou věnována mimořádná pozornost a vydatnou pomoc při zpracování návrhu znamenaly podklady zpracované z iniciativy SNR.

Návrh ústavního zákona o čs. federaci, vypracovaný odbornými komisemi vlády — v některých otázkách s variantním řešením — vytvořil osnovu, na jejímž základě ČNR i SNR vypracovaly a projednaly svoje iniciativní návrhy na vydání ústavního zákona.

Federace je založena na státoprávním spojení dvou rovnoprávných národních republik: České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky. »Je to tedy federace dvojjmenná, založená na respektování národního principu. Tím návrh ústavního zákona zaujímá stanovisko k požadavkům na zřízení trojčlenné federace, která by se nevyhnutelně zakládala na jiných principech, než je princip národní. Uspořádání problémů Moravy, respektive Slezska, považuje vláda za věc České socialistické republiky, která jistě využije všechny pozitivní náměty.« Proto také se předložený návrh nedotýká problematiky postavení národností. Tuto úlohu plní zvláštní ústavní zákon, který však s tímto ústavním zákonem má společnou myšlenku, vytvořit totiž spravedlivé vztahy mezi národy a národnostmi žijícími v naší vlasti a upevnit jejich vzájemnou důvěru.

Návrh ústavního zákona o čs. federaci překonává předcházející nedostatky asymetrického uspořádání státu a splňuje základní požadavek, aby oba členské státy federace měly rovnoprávné postavení a stejnou působnost.

Zvláštní pozornost byla věnována otázce vztahů mezi federací na jedné straně a oběma republikami na straně druhé. Návrh zákona

vychází z toho, že rozdělení kompetencí federálních a národních orgánů má odpovídat požadavku, aby federální orgány uskutečňovaly ty státní činnosti, které požaduje potřeba jednotného státu, zatímco do kompetence národních států mají připadnout záležitosti, které může optimálně obstarat národní stát. Princip jednoty právního řádu je zajištěn tím, že do zákonodárné působnosti Federálního shromáždění má připadnout jednotná právní úprava i v těch oblastech, kde se výkon plně světuje národním státům. To je jeden ze základních předpokladů nejen pro zabezpečení ekonomicky stejných podmínek a možností i pro zabezpečení jednoty občanských práv a svobod.

Uplatnění stejného postavení obou členských států federace při jejich faktické nerovnosti co do počtu obyvatelstva vyžaduje takovou úpravu při tvorbě federální státní vůle, aby se co nejlépe skloubil všeobecný demokratický princip podřízení menšiny většině s principem rovnoprávnosti národů. Jde o často diskutovanou otázku uplatnění principu parity a majority. V osnově zákona se navrhuje řešit tento složitý problém dvoukomorovým složením Federálního shromáždění.

Jedna z komor má být volena podle principu všeobecného rovného volebního práva a druhá sněmovna složena paritně, tj. z představitelů obou republik ve stejném počtu. Obě sněmovny mají mít rovnoprávné postavení. Tím je zabezpečeno, aby ani jeden národ nemohl vnutit svou vůli druhému národu, a zároveň i to, aby se zákonem nemohlo stát nic, s čím by nesouhlasila většina lidu prostřednictvím svých zástupců ve sněmovně lidu.

Federální vláda jako nejvyšší federální výkonný orgán státní moci, nebude složena paritně z představitelů obou republik. Má však být zaveden systém státních tajemníků, kteří budou působit ve všech federálních ministerstvech. Dále se vytvářejí instituce ústřední státní správy nového typu — Federální výbory, které budou složeny paritně a jejichž předseda bude členem federální vlády.

Často jsme se setkali s oprávněnou otázkou, zda federativní uspořádání nebude mít za následek nadměrnou složitost státního mechanismu a s tím spojenou nepružnost při rozhodování a narůstání administrativního aparátu. Záruky proti takovému škodlivému vývoji vidíme zejména v promyšlené a účelně rozvržené dělbě práce mezi federálními a národními orgány a za druhé ve správné volbě struktury federálních a výkonných národních orgánů. Přitom jde o principiálně nové uspořádání státního řízení, které bude nutno zdokonalovat na základě zkušeností, které získáme, i v závislosti na celkovém dalším vývoji.

Jeden z nejobtížnějších problémů nového státoprávního uspořádání tvořil komplex otázek týkajících se národního hospodářství. Šlo zejména o to, správně a citlivě vyvážit vztah mezi objektivně se uplat-

ňující jednotou a integrací ekonomiky v ČSSR a zájmy obou národů. Proto uskutečňování hospodářské politiky náleží do působnosti federace i národní republik. Připravená a navrhovaná opatření navazují na základní opatření ekonomické reformy a některé záměry ekonomickou reformu dále rozšiřují. Je zvláště především plánovitý charakter rozvoje hospodářství s cílem vytvořit prostor pro další rozvinutí ekonomické reformy. Její důsledné uplatnění je podmínkou zvýšení účinnosti a zjednodušení státního řízení právě v podmínkách federace.

Plány rozvoje hospodářství Československa budou obsahovat záměry rozvoje na území celé federace, vzájemné vztahy obou národních ekonomik a zapojení československé ekonomiky do mezinárodní dělby práce a vnějších hospodářských styků. Jejich úkolem je stanovit hlavní cíle a zásady hospodářské politiky, základní předpoklady ekonomické integrace a postupného ekonomického vyrovnávání mezi oběma národně politickými oblastmi. Budou sestavovány za aktivní účasti národních orgánů a budou tvořit syntézu hospodářské politiky, vyjadřující zájmy a možnosti federace jako celku v souladu se zájmy národními.

Národní plány rozvoje hospodářství budou obsahovat ucelenou orientaci o rozvoji ekonomiky národně politické oblasti, představu o rozvoji vztahů k druhé národně ekonomické oblasti a tomu odpovídající rozbor hospodářských vztahů. Budou komplexním programem hospodářské politiky národní vlády.

V nových podmínkách federativního uspořádání ČSSR budou hospodářské plány důležitým nástrojem integrace hospodářské politiky, zajišťující jednotný postup, a současně i nástrojem hospodářské demokracie usilující o konfrontaci a syntézu zájmů různých skupin společnosti.

Připravovaná rozpočtová soustava vytváří předpoklady pro to, aby každý z obou národů hospodařil samostatně se svým rozpočtem. Národní rozpočty zajišťují rozvoj hospodářství podle cílů schválených střednědobým plánem. Na národní rozpočty mají být napojeny rozpočty národních výborů.

Mimo národní rozpočty bude sestavován i federální rozpočet s vlastními příjmy a výdaji, který bude významným nástrojem federální vlády při uskutečňování její politiky. Budou z něj financovány i výdaje na potřeby vyplývající z nejdůležitějších hospodářských úkolů federace.

Pokud jde o daně, bude pravomoc federálních a národních orgánů rozdílná podle toho, jak tyto daně ovlivňují základní podmínky hospodaření podniků a životní úroveň obyvatelstva.

U daní, které mají charakter základních ekonomických nástrojů, budou obecným zákonodárstvím federace stanoveny hlavní zásady

a minimální sazby daní, u dalších skupin daní budou určeny jen zásady; všechny ostatní daně budou plně v pravomoci národních orgánů. Daně sloužící výhradně federálnímu rozpočtu budou stanoveny zcela konkrétně.

Řízení a kontrolu měnové emisní činnosti bude provádět Federální emisní banka jako vrcholný měnový orgán. Národní banky se budou v otázkách emise řídit zásadami vydanými Federální emisní bankou. Celý systém má plně zabezpečit jednotnou a stabilní československou měnu.

Počítá se s tím, že federální orgány budou určovat zásady společné cenové politiky, opatření na zdokonalení celkové soustavy cen, dotýkající se zásadních změn ve struktuře a relacích cen a zásady regulace vývoje cen. Národní orgány budou účastníky tvorby koncepce cenové politiky a jejího uskutečňování.

Významným úkolem hospodářské politiky státu je zabezpečení jednotné pracovní, mzdové a sociální politiky. V souvislosti s tím federální orgány budou určovat společné zásady pracovních vztahů, mzdové politiky, regulace mezd, úprav důchodového a nemocenského zabezpečení a sociálních otázek. Budou také rozpracovávat souhrnné koncepce ekonomicky nejúčelnějšího využití pracovních sil.

Výkon hospodářské politiky v oblasti práce, mezd a sociálních věcí bude náležet národním orgánům, které budou též vypracovávat koncepci zaměstnanosti ve své národně politické oblasti.

Příprava a realizace hospodářské politiky státu vyžaduje uplatnění některých federálních pravomocí i v oblasti průmyslu. Na této úrovni je také nutné vytvářet podmínky pro zapojení čs. průmyslu do mezinárodní průmyslové kooperace a podmínky pro uplatnění podnikatelské funkce státu v průmyslu v těch případech, kde přesahuje možnosti národních ekonomik. Federální pravomoci ovšem nesmějí omezovat prostor národních orgánů k realizaci jejich vlastní hospodářské politiky v průmyslu.

Velký význam má dále federální zemědělská politika, zejména při vytváření podmínek jednotného trhu zemědělských výrobků a základních potravin. Považujeme proto za nutné, aby ve federální kompetenci byly řešeny základní koncepční otázky politiky výživy lidu.

Všechnu ostatní činnost spojenou s vytvářením podmínek pro rozvoj zemědělství a výživy budou vykonávat ve své pravomoci národní orgány. Budou se přitom plně podílet i na tvorbě jednotné politiky výživy a zemědělské politiky.

V zahraničním obchodě bude zajištěna jednotná zahraničně obchodní politika. Úkolem federálních orgánů mj. bude dojednávat mezistátní obchodní a jiné hospodářské dohody, zastupovat Československo v mezinárodních hospodářských organizacích a zabezpečovat činnost z toho

vyplývající, zejména rozvíjet hospodářskou spolupráci se socialistickými zeměmi. Naproti tomu národní orgány budou plnit na území národních států příslušné úkoly zajišťující obchodní činnost.

Zákonem o čs. federaci bude splněna pouze první etapa práce na jejím vytvoření. Stejně důležité a neméně složité bude zabezpečení druhé etapy, tj. období od 1. ledna příštího roku, kdy se federace stane skutečností. K splnění těchto náročných úkolů chce vláda vytvořit organizační podmínky ještě předtím, než ústavní zákon vstoupí v platnost. Bude při tom systematicky spolupracovat s národními vládami stejně jako při řešení všech dalších zásadních otázek státní politiky.

Návrh ústavního zákona o federativním uspořádání ČSSR je předkládán Národnímu shromáždění v předvečer 50. výročí vzniku samostatného státu Čechů a Slováků, ale též ve velmi složité politické situaci. Setkali jsme se v poslední době s řadou skutečností, před které nebylo dosud postaveno žádné politické vedení československého státu. Je povinností všech orgánů strany, NF, čs. státu i všech politiků, aby učinili vše pro to, aby národy Československa řešily vzniklou situaci takovým způsobem, který odpovídá jejich revolučním a demokratickým tradicím.

Nikdy jsme neuvažovali o jiné cestě než o cestě socialistického vývoje Československa. V ní jsme vždy viděli záruku rozvoje a bezpečnosti pro naše národy. Nikdy nezapomeneme, že nejpotupnější porobě byly národy naší vlasti vystaveny v důsledku agrese německého fašismu a kapitulanství vládnoucích kruhů tehdejších buržoazních spojenců Československa. Do tábora socialistického společenství vešlo Československo nejen jako oběť ze všech stran rdoušená tvůrci evropského fašismu, ale též jako spolubojovník pokrokových a demokratických sil, bojujících proti němu.

I v nynější složité situaci jsme přesvědčeni, že je v zájmu národů Československa upevňovat socialistické společenství, spojenectví se SSSR a ostatními socialistickými zeměmi, odstraňovat vzniklá nedorozumění a neustále sjednocovat úsilí všech socialistických států, celého komunistického a revolučního hnutí. K tomu chceme přispět všemi svými silami.

Z projevu předsedy ČNR soudruha dr. Č. Císáře

Česká národní rada, pověřená spolu se Slovenskou národní radou vypracovat a předložit uvedený návrh, snažila se podle svých sil a podle svého nejlepšího svědomí podílet se na přípravných pracích a zaujímat stanoviska k návrhu zákona jako celku i k jeho jednotlivým částem. Přes řadu nepříznivých okolností usilovala ČNR správně pochopit koncepci propracovanou vládní odbornou komisí na základě návrhů slovenských orgánů a vnést do ní některé vlastní pohledy, o jejichž správnosti byla přesvědčena.

Jsme si plně vědomi, že dílo bylo příliš složité a lhůty k jeho vypracování byly příliš napjaté, než aby mohlo být dokonalé. Jsou však dány všechny možnosti, abychom podle zkušeností z dalšího vývoje, při dalších legislativních pracích případné chyby odstranili i případné mezery vyplnili.

Ve všech principiálních otázkách uspořádání vztahů mezi českým a slovenským národem bylo dosaženo dohody. Vycházeli jsme z toho, že předně svébytný slovenský národ právem požaduje uplatnění práva na sebeurčení a vytvoření vlastní národní republiky, že český národ toto právo uznává, neboť také jemu se otvírá v české republice prostor pro rozmach národní existence, a že konečně oba národy trvají na soužití a spolupráci ve společném státě — v Československé socialistické republice.

V čem jsme se někdy neshodovali, byly cesty a formy, jak uskutečnit myšlenku federalizace. Byla tu však dobrá vůle najít oboustranně přijatelná řešení. Významnou roli v nalezení takového řešení tu sehrála československá vláda a především nejvyšší představitelé strany a státu, kteří projevili citlivé pochopení pro situaci obou národních rad a pro nutnost dospět ke konečné dohodě.

ČNR 23. a 24. října projednala jednotliví stanoviska vlády ke sporným otázkám a plně se za ně postavila. Tím jsme zkorigovali iniciativní návrh, který jsme odevzdali Národnímu shromáždění 7. října. Sobotní společná schůze výborů NS jednomyslně rozhodla dále pozměnit v některých otázkách návrh ústavního zákona, zejména ve způsobu voleb do sněmovny národů. Předsednictvo ČNR vzalo tuto poslední změnu na vědomí.

V části české veřejnosti nebyly dosud plně překonány všechny rozpaky. Nemám na mysli jen přežívající pocity české nacionální nadřazenosti, s nimiž musíme počítat a proti nim bojovat, ale např. nedostatek pocitu české národní státnosti, která byla po 50 let překryta československou státností.

Shodou okolností se ČNR dostala do situace, kdy byla v očích celé veřejnosti jedinou politickou reprezentací českého národa a nesla

proto až neúměrně velkou odpovědnost. Není tudíž divu, že se česká veřejnost k plnému politickému pochopení věcí teprve propracovává.

A přece i pro český národ bude mít nové uspořádání Československa pronikavý význam. Vznik České socialistické republiky, českého zákonodárného sboru, české národní vlády vytvoří nové a příznivé podmínky pro podnikání a využití všech zdrojů tvořivých sil českých dělníků a rolníků, české inteligence, české mládeže.

V dalším vývoji bude řešeno i optimální uspořádání státní správy a samosprávy na území Čech, Moravy a Slezska, aby byly realizovány i cenné návrhy na uspokojení oprávněných zájmů měst a obcí, přirozených oblastí a historických zemí.

Budeme navazovat na tisíciletou tradici českého státu, na hluboce lidový, demokratický a revoluční charakter českého národa. Čechové nejdnou hráli úlohu avantgardního národa, který dokázal hájit svou pravdu, přetrvat věky a znovu se pozvednout k vítězství. Česká socialistická republika se může a musí stát pokračovatelem nejlepších tradic českého státu a bohatý revoluční odkaz dále rozvíjet a rozmnožovat.

Oba naše národy, Čechy a Slováky, spojuje dnes do těsného svazku nejen naše odvěká společná sudba, ale také současná internacionální socialistická skutečnost. A ta je a bude pojátkem nejpevnějším.

Celá padesátiletá zkušenost českého národa i jeho slovenských bratří svědčí, že socialismus jako revolučně humanistický řád je samou podstatou výsledků našeho dějinného vývoje. Federativní Československo se stane jistějším základem společenského pokroku a věcí socialismu a umožní nám vykonat mnohem více prospěšného než dosavadní uspořádání.

Česká národní rada se soustřeďuje nejen na české záležitosti a problémy, ale usiluje, aby spolu se Slovenskou národní radou plně podpořila existenci a působnost společných federálních orgánů.

K 1. lednu 1969 má Česká národní rada začít plnit nové funkce. Jsme si vědomi, že tu jde o nezbytné provizorium, vynucené nemožností připravit a konat v krátké době řádné volby. To nás však nijak neodradí. Poneseme odpovědnost před naším národem a budeme mu skládat účty ze své činnosti.

Váš souhlas s navrženým ústavním zákonem, který Česká národní rada plně a bezvýhradně doporučuje, zahájí novou etapu v našem národním a státním životě.

Z projevu předsedy SNR soudruha O. Klokoče

Všechn československý lid, ale zejména slovenský národ s pozorností a svátečním pocitem sleduje událost prvořadého politického významu. Kdybychom v naší společné historii hledali obdobu s dnešní událostí, těžko bychom ji našli. Zde, na nejvyšším fóru naší republiky, bych rád zvláště vyzdvihl poctivý a nekompromisní přístup českých a slovenských komunistů k řešení a vyřešení otázky příštího spolužití našich národů.«

Nebýt této spolupráce, nebýt tohoto vzájemného pochopení, těžko by se bylo zrodilo dílo v podstatě originální, dílo, které v našich československých podmínkách poprvé aplikuje princip federativního uspořádání, vztahů našich bratrských národů. Zakládáme tím novou epochu československé státnosti.

My, Slováci, bychom byli neupřímní a nevděční, kdybychom vysoko nehodnotili vznik Československé republiky z hlediska národních zájmů slovenského národa. Mnoho jsme se od našich bratrů Čechů mohli naučit, česká zkušenost a skutečnost nám dávala a ukazovala nové možnosti, byla a je pro nás činným impulsem k sebezdokonalování a k vlastní seberealizaci. Ale nebude to snad neskromností z naší strany, když povím, že v současné době se mnohemu dobrému může český národ naučit od nás, a to i přesto, že je národem kulturně i ekonomicky nepochybně rozvinutějším.«

Díky demokracii, díky tomu, že komunistická strana překonala staré, strnulé metody a očistila socialismus od břemene zkorumpovanosti, mají oba naše národy mnohem větší prostor pro uskutečňování národních úkolů společné výstavby socialismu. Nemůžeme se tedy v budoucnu rozcházet, ale jen sbližovat. Takovou záruku nám dává i projednávaný zákon.

Federalizace není nic jiného než přirozené, logické vyústění dosaďadního vývoje obou našich národů. Nikomu nic, co je jeho, nebere, a když někomu něco „dává“, tak jen to, co mu dávno patřilo. Zákon, který by si kladl za cíl vzájemně jeden druhého poškodit, znemožnit, rozeřvat, by nebyl dobrým zákonem.

Rídili jsme se myšlenkou, aby český i slovenský národ suverénně rozhodovaly o svých vlastních věcech, a o společných věcech aby rozhodovaly společně, ve vzájemné dohodě a s cílem vytvořit moderní stát, politicky a ekonomicky konsolidovaný, se silnou mezinárodní autoritou. Podstata federativního uspořádání našeho státu vytváří jednak záruky, ale i nové možnosti všestrannějšího rozvoje obou národů i národností; prostor pro dynamičtější vzrůst všech oblastí národního hospodářství, vědy, kultury a umění, jakož i lepší využití

intelektuální kapacity, která se v podmínkách socialismu neobyčejně a potěšitelně rozvinula.

Právě zdravá soutěživost obou národů v úsilí o pokrok ve všech oblastech společenského života nemůže nepřinést svůj užitek, neobohatit náš společný stát o nové mravní, duchovní i materiální hodnoty. Podaří-li se nám — a my Slováci jsme přesvědčeni, že se nám podaří — společnými silami vybudovat harmonický, rozkvétající stát, tak dnešním aktem nejenže důstojně oslavíme padesáté výročí vzniku republiky, ale zároveň odevzdáme příštím pokolením dar nejcennější — ukazujeme jim cestu k snášenlivosti a k opravdu bratrské spolupráci. Najdeme-li cesty, jak sami sebe upřímně pochopit ve společném státě, najdeme-li dost sil překonat sebe sama, budeme-li k sobě navzájem přistupovat s úctou k vlastní historii a tradicím, dokážeme se vzájemně respektovat, v tom okamžiku se stáváme plnohodnotnými národy, tehdy dokážeme pochopit i národy jiné. Stáváme se velkými, i když jsme co do počtu malí.

Ústavní zákon o federalizaci republiky chápeme jako důstojný příspěvek k internacionálním závazkům, které máme ve vztahu k světovému socialistickému společenství.

**VI. PROVOLÁNÍ SLAVNOSTNÍHO ZASEDÁNÍ PŘI PŘÍLEŽITOSTI
PODEPSÁNÍ ÚSTAVNÍHO ZÁKONA O ČESKOSLOVENSKÉ FEDERACI
30. ŘÍJNA 1968 V BRATISLAVĚ***

Dnes, kdy prezident Československé socialistické republiky, předseda Národního shromáždění a předseda vlády slavnostně podepsali ústavní zákon o československé federaci na principu rovnosti mezi národem českým a slovenským, dosahuje slovenský národ po staletém zápasu svého národního demokratického státu, a to ze své suverénní vůle a z vlastního rozhodnutí. Splňují se tak dávné touhy nejlepších synů slovenského lidu, dovršují se historická hnutí, jejichž smyslem bylo dosažení národní a sociální spravedlnosti. Celé dějiny slovenského národa jsou poznamenány tímto úsilím, které se v revolučních letech 1848—1849, v letech první světové války a ve Slovenském národním povstání 1944 zvýraznilo také ozbrojeným bojem, a je víc než symbolické, že to všechno se dělo v úzké spolupráci s bratrským národem českým, ve jménu společných ideálů svobody a pokroku.

Dějinné rozhodnutí o utvoření československé federace patří k nejvýznamnějším událostem ve vývoji slovenského národa. Touto skutečností získává slovenský národ všechny možnosti, aby jako jiné svobodné národy spravoval z vlastní vůle své osudy a stal se tvůrcem vlastních dějin.

Dnes, při vstupu do druhého půlstoletí československé státnosti, jménem slovenského lidu slavnostně prohlašujeme, že dosažené národní státnosti chce využít především k těmto cílům:

- aby spolu s bratrským národem českým vytvořil pevný společný federativní stát, Československou socialistickou republiku;
- aby podle humanitního smyslu svých dějin, pokračuje v obohacování jejich dědictví, pod vedením KSČ rozvíjel socialistický společenský řád a vytvářel tak široké prostory pro práci a důstojný život každého občana;
- aby zabezpečil občanské svobody, spravedlnost a plné právo na rozvoj lidské osobnosti bez ohledu na národní nebo jiné rozdíly;
- aby ve své socialistické společnosti všemožně podporoval vědu a umění, kulturu duchovní i hmotnou jako nejvlastnější výraz možností malých národů a aby tak zabezpečil prostředky k ovládnutí přírody člověkem moudrým a mravně šlechetným.

Zavazujeme se, že využijeme každé příležitosti k mezinárodní spolu-

* Provolání a projevy dle uveřejněných materiálů v Rudém právu (1968).

práci v duchu proletářského internacionalismu, snášenlivosti mezi národy, v zájmu světového socialismu a míru.

V den podepsání ústavního zákona o československé federaci pozdravujeme bratrský národ český a občany všech národností žijících v naší vlasti. Ujišťujeme je svým nezdolným odhodláním důsledně dodržovat a rozvíjet zásady federativního svazku, v němž vidíme jeden ze základních pilířů pro zachování silného a jednotného československého státu.

Ať žije a vzkvétá naše drahá vlast, Československá socialistická republika!

Z projevu presidenta republiky Ludvíka Svobody

Draží přátelé, soudruzi a soudružky, podepsali jsme ústavní zákon o československé federaci. Podepsali jsme jej na slovenské půdě, v hlavním městě Slovenska, na Bratislavském hradě. Činíme tak v den 50. výročí památné Martinské deklarace, kterou se slovenský národ ústy svých politických představitelů přihlásil ke svazku Slováků a Čechů v jednom společném státě.

Federální uspořádání naší země je ve vývoji vzájemných vztahů našich národů nesporně aktem pokrokovým a současně aktem historické spravedlnosti. Je vyvrcholením dávných snah pokrokových sil a vynikajících představitelů Čechů i Slováků vybudovat takové základy společného života, které by nejen plně respektovaly jejich rovná práva, ale umožnily také oběma národům najít naplnění svých národních potřeb, zájmů i tužeb. Dovršuje se tak úsilí mnoha generací slovenského národa o plné uznání jeho národní svébytnosti, o rovnoprávnost v jednotném státě s Čechy.

Období hledání i zápasů bylo, pravda, dlouhé a mnohokrát naplněno starostmi, jak už to v dějinách národů bývá. Příčiny byly jednak v historických podmínkách společenského vývoje obou národů, zároveň však byly dány politickými systémy, jejich politikou.

Dějiny před nás postavily úkol vytvořit do dalšího padesátiletí Československa co nejpevnější základy pro život našich národů. A my jsme nejen povinni, ale i pevně odhodláni tento úkol splnit. Splnit jej jak ve společenské a ekonomické sféře, tak i v oblasti státoprávního uspořádání. K tomu musíme využít všechny své bohaté historické zkušenosti, navázat na nejlepší tradice našich národů. Na tradice jejich úsilí národního i jejich společného soužití, společných snah a zápasů.

Důsledné řešení vztahů obou národů navazuje na odkaz Slovenského národního povstání. Tímto největším činem svých novodobých dějin se slovenský národ jednoznačně postavil za myšlenku jednotného československého státu, za princip společného státu Čechů a Slováků, za ideu lidově demokratické republiky.

Svým hrdinským vystoupením slovenský národ kategoricky odmítl luďáckou koncepci a spolu s českým národem se zbraní v ruce se postavil proti fašismu. Tento jejich společný boj definitivně pochoval i reakční koncepci čechoslovakismu, kterou hlásala česká buržoazie.

Košický vládní program vytvořil podmínky pro to, aby minulé křivdy na slovenském národě byly odstraněny. Socialistický společenský řád umožňoval rychlý národní a společenský rozvoj Slovenska. Praxe padesátých a šedesátých let měla však vážné a hluboce škodlivé dů-

sledky zejména pro politické řešení postavení slovenského národa v republice.

Až pevné odhodlání Komunistické strany Československa a všeho lidu najít cestu z těžkostí a chyb minulého období, otevřít cestu všestrannému rozmachu socialistické společnosti, umožnilo přistoupit i k zásadnímu řešení otázky vztahů obou národů.

A tak dnes, ve slavných dnech 50. výročí zrodu samostatného Československa, přistupujeme zároveň k historickému aktu vystavby naší vlasti na federativním základě.

Zákon o federaci vytváří Českou a Slovenskou republiku jako dva základní kameny našeho státu. V obou republikách budou mít oba národy stejnou možnost spravovat své záležitosti tak, aby využívaly své ekonomické zdroje a duchovní síly k upevňování a rozvoji socialistického řádu a blaha lidu.

Význam přeměny jednotného československého státu ve federaci však spočívá nejen v tom, že Češi a Slováci budou v poměrně širokém okruhu spravovat samostatně své záležitosti. Smyslem československé federace je i nově upravit vztah Čechů a Slováků při správě společného československého státu. Rozhodnou vůli dále ji upevňovat projevil v tomto období lid celé naší vlasti jasně a jednoznačně.

Úsilím všeho našeho lidu, obou našich národů, chceme rozmnožovat hospodářské bohatství země a upevňovat československé státní zřízení. Jeho síla závisí na jednotě všech složek pracujícího lidu i na hlubokém porozumění a bratrských vztazích mezi Slováky a Čechy. Proto jsou československé federální orgány budovány tak, aby oběma národům zaručovaly stejnou účast na rozhodování i výkonu státní moci ve federaci. Jen tak bude oběma národům blízká a vlastní nejen jejich národní, ale i společná československá státnost.

Na další cestě vystavby republiky naše národy budou moci dále rozvíjet jak své krásné a bohaté tradice národní, tak i velké tradice internacionální. Jen toto harmonické spojování národního a internacionálního může se stát trvalým a spolehlivým základem republiky. Základem její pevné jednoty, jejího čestného místa ve společenství socialistických zemí, její vážnosti a autority v dnešním světě. A jen tak utvoříme československou federaci jako šťastný domov všech našich občanů, jako stát, který bude představovat novou, vyšší jednotu, umožňující pokrokový společenský, hospodářský a kulturní rozvoj našich národů i každého jednotlivce.

Přijetí ústavního zákona o federativním uspořádání Československa klade jen základní kámen nového uspořádání vztahů mezi našimi bratrskými a sobě tak blízkými národy. Čeká nás ještě mnoho usilovné práce ve složitých podmínkách a musíme ji vykonat tak, abychom

splnili přání a naděje, které v tento zákon vkládá slovenská i česká veřejnost.

K praktickému uskutečňování nové státoprávní úpravy musíme přistupovat nanejvýš odpovědně, rozvážně a citlivě. Jen tak naplníme životem její vlastní, pravý a základní smysl: vytvořit spolehlivý a trvalý základ pro šťastný život Čechů, Slováků, i všech národností, pro úspěšný rozvoj jejich společné socialistické vlasti.

Právě v těchto dnech, kdy se zamýšlíme nad celou tou dlouhou, těžkou, ale i slavnou historií práce i zápasů našich národů, připomínáme si ty základní hodnoty, na nichž stavíme svou důvěru v budoucnost. Budoucnost této země a jejího lidu.

A jednou z těch hodnot největších je dějinná pravda, že Slováci a Češi se rozhodli jít společnou cestou. Spolu budovat svou socialistickou zemi jako skutečný domov všeho lidu.

V tomto duchu budeme dále rozvíjet ten bohatý obsah, cíle a smysl, který vkládáme do vytvoření naší socialistické federace. Povede nás vědomí velikosti tohoto díla i naší společné odpovědnosti.

Dovolte mi, drazí přátelé, abych vám — a nám všem — ze srdce blahopřál k podepsání ústavního zákona o československé federaci. Abych oběma našim bratrským národům a všemu lidu naší země z celé duše popřál šťastný zítřek, šťastnou budoucnost ve společném socialistickém státě.